

STORTINGET

Innst. 30 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:145 S (2018–2019)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen, Katrine Boel Gregussen, Eirik Faret Sakariassen og Lars Haltbrekken om å erklære klimakrisen som en nasjonal nødssituasjon

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. «Stortinget erklærer at den globale oppvarmingen er en nasjonal nødssituasjon for Norge. Landet og verden er i en klimakrise som krever ekstraordinær, rask og felles innsats for å unngå katastrofale konsekvenser.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre klimaloven slik at den slår fast at Norge skal være utslippsfritt innen 2040.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for innenlands kutt av klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Planen skal legges frem senest 1. januar 2020.
4. Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for å hindre tap av artsmangfold og natur senest 1. januar 2020.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Espen Barth Eide, Ruth Grung, Roger Magne Osen og Runar Sjøstad, fra Høyre, Tina Bru, Liv Kari Eskeland, Stefan Heggelund og Lene Westgaard-Halle, fra Fremskrittspartiet, Terje Halleland og Gisle Meininger Saudland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Ole André Myhrvold, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Venstre, lederen Ketil Kjenseth, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, og fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, mener klimaendringene er vår tids store utfordring, og at nåværende generasjoner er de siste som kan løse problemet. Det ansvaret må tas på alvor av folkevalgte politikere, næringsliv og sivilsamfunn. Med tanke på den store omstillingen Norge skal gjennom for å nå sine ambisiøse klimamål for 2030, understreker komiteen viktigheten av en høy klimabevissthet i befolkningen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, vil bemerke at det å erklære en nasjonal nødssituasjon er et svært dramatisk skritt for et parlament å ta. Normalt vil man i slike tilfeller tale om en tidsavgrenset krise som innebærer umiddelbar fare for liv og helse, for eksempel en naturkatastrofe eller en krigssituasjon.

Det er nærliggende å tenke på slike situasjoner som er beskrevet i lov om særlige rådgerder under krig, krigsfare og liknende forhold (beredskapsloven), der regjeringen som følge av nødssituasjonen kan ta i bruk særlige fullmakter og fatte avgjørelser som normalt til-

ligger Stortinget, for eksempel å fatte bestemmelser av lovgivningsmessig innhold.

Flertallet mener ikke at Stortinget skal fratas fullmakter, tvert imot krever situasjonen et resolutt storting som fortsetter å vedta viktige klimatiltak.

Klimakrisen er dramatisk. Men den er ingen tidsavgrenset situasjon. Klimakrisen er en langvarig krise som medfører langsiktige konsekvenser for den økologiske balansen på jorda og utgjør en alvorlig trussel mot overlevelsen til en rekke arter og for livsvilkårene til mennesker. Klimakrisen krever ikke særlige fullmakter til regjeringen eller erklæring av en nødssituasjon i landet, den krever resolutt handling fra Stortinget selv, med konkrete vedtak som bidrar til å snu økonomien i grønn retning.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil peke på alvorligheten i den situasjonen vi i dag står i. Norge og verden opplever nå en klimakrise hvor store områder etter hvert kan bli helt ubeboelige, og med en enorm utryddelse av planter og dyr som følger av den. Det skjer rett foran alles øyne og er faglig dokumentert gjennom blant annet FNs klimapanel og FNs naturpanel, som la frem sin rapport om natur- og arts mangfoldet den 6. mai 2019.

Disse medlemmer viser til at klimakrisen innebærer alvorlige endringer over tid. Nå er man kommet til en situasjon hvor de menneskeskapte klimagassutslippene må ta slutt om man skal unngå katastrofale følger. Det er derfor behov for en helt ekstraordinær innsats over de neste årene for å komme ut av den nødssituasjonen man er i nå.

Disse medlemmer mener det er svært viktig at det er det øverste demokratiske organet som anerkjenner at landet står i en nødssituasjon som krever radikale tiltak. Disse medlemmer viser også til at Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne tidligere i perioden har tatt til orde for et bredt nasjonalt klimaforlik for å styrke innsatsen mot klimakrisen. Disse medlemmer beklager at regjeringspartiene ikke har vært villige til å sikre et bredt klimaforlik i Stortinget som konkret viser hvordan Norge skal nå sine klimamål og gjennomføre store kutt i utslippene av klimagasser. Disse medlemmer viser til at regjeringen i flere år har styrt mot å bryte målene om nasjonale utslippskutt innen 2020. Den endelige erkjennelsen av at dette skjer, kom med statsbudsjettet for 2020. Disse medlemmer mener det viser at erkjennelsen av at vi har en klimakrise i dag, ikke vises i regjeringens politikk og forslag. Disse medlemmer kan ikke se at det er en logikk i at beredskapslover og fullmakter til regjeringen må bli tatt i bruk i en alvorlig nødssituasjon, slik medlemmer fra regjeringspartiene bruker som et argument mot å erklære en nødssituasjon for klimaet. Disse

medlemmer mener regjeringen burde ha invitert Stortinget til et klimaforlik for å sikre de nødvendige utslippskuttene i Norge.

Disse medlemmer viser til at i årets statsbudsjett viser framskrivningene for utslipp at Norge kommer til å bryte utslippsmålet for 2020 som var vedtatt i Stortinget i det såkalte klimaforliket og som dagens regjering har hatt 6 år på å følge opp. At målet nå etter all sannsynlighet brytes, er kun så vidt omtalt i budsjettproposisjonen til Klima- og miljødepartementet. Disse medlemmer mener det er bra at det nå legges frem tiltak for hvordan 2030-målene skal nås med kutt i ikke-kvotepliktig sektor, men at dette kommer altfor seint. Dette viser at den sittende regjeringen ikke tar oppgavene om å følge opp Stortingets vedtak på tilstrekkelig alvor.

Disse medlemmer vil også peke på at framskrivningene, gitt at dagens politikk videreføres, også viser at Norge er svært langt unna å holde 2030-målet, slik det er nedfelt i regjeringens egen politiske plattform.

Disse medlemmer vil videre understreke at Norge har både kapasitet til å kutte utslipp og et historisk ansvar for bruk og eksport av utslipp. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til rapporten «Norway's fair share of meeting the Paris agreement», som anslår at Norge bør ha et mål om minst 53 pst. innenlands kutt innen 2030. Disse medlemmer mener at det tilsier at Norge bør heve standarden for kutt og øke våre mål til 60 pst. innen 2030, og at det da vil være mulig å bli nær nullutslipp i 2040.

På den bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget erklærer at den globale oppvarmingen er en nasjonal nødssituasjon for Norge. Landet og verden er i en klimakrise som krever ekstraordinær, rask og felles innsats for å unngå katastrofale konsekvenser.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre klimaloven slik at den slår fast at Norge skal være utslippsfritt innen 2040.»

«Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for innenlands kutt av klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Planen skal legges frem senest 1. januar 2020.»

«Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for å hindre tap av arts mangfold og natur senest 1. januar 2020.»

Komiteen ser frem til at faggruppen som er oppnevnt av Solberg-regjeringen, skal legge frem sine forslag til hvordan vi kan redusere norske utslipp med minst 50 pst. i ikke-kvotepliktig sektor innen 2030 med 2005 som referansebane.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til Innst. 321 S (2018–2019), der disse partiene i tillegg til Arbeiderpartiet og Senterpartiet skrev følgende merknad: «Flertallet mener det foreligger en global klimakrise. Regjeringen bes fortsette å treffe nødvendige tiltak».

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget erklærer at den globale oppvarmingen er en nasjonal nødssituasjon for Norge. Landet og verden er i en klimakrise som krever ekstraordinær, rask og felles innsats for å unngå katastrofale konsekvenser.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre klimaloven slik at den slår fast at Norge skal være utslippsfritt innen 2040.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for innenlands kutt av klimagass-

utslipp med 60 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Planen skal legges frem senest 1. januar 2020.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for å hindre tap av arts mangfold og natur senest 1. januar 2020.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av samtlige av komiteens medlemmer unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:145 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen, Katrine Boel Gregussen, Eirik Faret Sakariassen og Lars Haltbrekken om å erklære klimakrisen som en nasjonal nødssituasjon – vedtas ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen den 5. november 2019

Ketil Kjenseth

leder

Stefan Heggelund

ordfører

VEDLEGG

Brev fra Klima- og miljødepartementet v/statsråd Ola Elvestuen til energi- og miljøkomiteen, datert 29. mai 2019

Svar på representantforslag 145 S (2018-2019) om å erklære klimakrisen som en nasjonal nødsituasjon.

Jeg viser til brev fra energi- og miljøkomiteen der de ber om en utredning av representantforslag 145 S (2018-2019) om å erklære klimakrisen som en nasjonal nødsituasjon fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen, Katrine Boel Greussen, Eirik Faret Sakariassen og Lars Haltbrekken.

De fire forslagene er besvart i kronologisk rekkefølge.

1. Stortinget erklærer at den globale oppvarmingen er en nasjonal nødssituasjon for Norge. Landet og verden er i en klimakrise som krever ekstraordinær, rask og felles innsats for å unngå katastrofale konsekvenser.

Jeg mener at en erklæring fra Stortinget for å anerkjenne utfordringen vi står overfor er et lite egnet virkemiddel for å løse klimakrisen. Klimakrisen er alvorlig og dramatisk. Men den er ingen tidsavgrenset nødsituasjon. Klimakrisen er en langvarig krise som medfører langsiktige konsekvenser for den økologiske balansen på jorda, og utgjør en alvorlig trussel mot overlevelsen til en rekke arter og for livsvilkårene til oss mennesker. Klimakrisen krever ikke utvidede fullmakter til regjeringen eller erklæring av en nødsituasjon i landet, den krever konkrete tiltak og virkemidler for å kutte Norges og verdens klimagassutslipp for å nå Parisavtalens temperaturmål.

Vår generasjon er den første som for alvor merker klimaendringene på kroppen, og ser hvilke konsekvenser økt global temperatur vil ha. Hvis den globale utslippsutviklingen fortsetter vil klimaendringene kunne få fatale konsekvenser for både naturen og oss mennesker. Det har FNs klimapanel slått fast i sin 1,5-gradersrapport.

FNs klimapanel 1,5-gradersrapport viser oss at det er mulig å kutte klimagassutslipp i et tempo og omfang som begrenser temperaturstigningen til 1,5 grader, men det vil kreve en enorm innsats for å redusere utslippene og alle land må bidra. Klimakrisen er global og kan bare løses gjennom globalt samarbeid. For å lykkes trengs handling, på alle nivåer i samfunnet, og det er det jeg og denne regjeringen fokuserer på.

2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre klimaloven slik at den slår fast at Norge skal være utslippsfritt innen 2040.

Norge har forpliktet seg til ambisiøse klimamål for 2030 og 2050, som også er lovfestet i klimaloven. I april ba regjeringen om Stortingets samtykke til å inngå en

klimaavtale med EU for å samarbeide om oppfyllelsen av utslippsmålet for 2030 som er å redusere utslippene med minst 40 prosent sammenlignet med 1990.

Norge vil melde inn et forsterket klimamål for 2030 til FN i 2020. Regjeringen arbeider for at EUs samlede ambisjonsnivå for 2030 øker til 55 prosent, og vil melde inn et forsterket norsk klimamål i tråd med EUs ambisjoner. Norsk klimapolitikk er tett knyttet til EU. Hvis en stor aktør som EU skjerper sine mål, vil det utløse mer teknologiutvikling og omstilling av næringslivet.

Granavolden-plattformen slår fast at regjeringen vil gjøre Norge til et lavutslippssamfunn i 2050, hvor klimagassutslippene skal reduseres med 90-95 prosent. Norge har også lovfestet målet om at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050 i klimaloven. Formålet med å lovfeste målet er å legge til rette for en langsiktig omstilling i klimavennlig retning i Norge. I omstillingen må det tas hensyn til konsekvensene av kvotesystemet, faren for karbonlekkasje og til industriens konkurranseevne. For å fremme omstillingen til lavutslippssamfunnet har klimaloven en styringsmekanisme som innebærer at regjeringen hvert femte år skal legge frem for Stortinget oppdaterte klimamål. Mekanismen vil fremme en prosess for regelmessig gjennomgang og oppdatering av klimamål for å fremme gradvis omstilling til 2050.

3. Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for innenlands kutt av klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Planen skal legges frem senest 1. januar 2020.

Det fremgår av Granavolden-plattformen at Norges ikke-kvotepliktige utslipp skal reduseres med minst 45 prosent sammenlignet 2005-nivå. Regjeringen har som mål at reduksjonen skjer gjennom innenlandske tiltak og planlegger for dette. Om strengt nødvendig kan fleksibiliteten i EUs rammeverk benyttes.

Regjeringen vil utarbeide en plan for å oppfylle Norges klimaforpliktelser med 45 prosent innenlandsk reduksjon i ikke-kvotepliktig sektor når en avtale med EU om felles oppfyllelse er på plass. Slik det ser ut nå vil avtalen tidligst inngås høsten 2019.

Regjeringen har nylig gitt Miljødirektoratet og en rekke andre etater i oppdrag å utrede tiltak og virkemidler som kan kutte de norske utslippene innenfor ikke-kvotepliktig sektor med minst 50 prosent innen 2030. Dette er utslippene fra transport, jordbruk, avfall, oppvarming av bygg, samt ikke-kvotepliktige deler av industri og petroleum.

Klimakur-utredningen skal gi et bilde av hvordan vi kan oppfylle klimamålene for 2030, som et grunnlag for

en plan for nasjonale utslippskutt mot 2030. Etatene har frist 15. desember til å levere sin utredning, og regjeringen vil legge frem en plan i 2020.

4. Stortinget ber regjeringen legge frem en realistisk og forpliktende plan for å hindre tap av arts mangfold og natur senest 1. januar 2020.

Regjeringen, den gang bestående av Høyre og Fremskrittspartiet, la i 2015 fram Meld. St. 14 (2015-2015) Natur for livet – norsk handlingsplan for natur mangfold. Stortinget sluttet seg til meldingen, og forsterket den på en rekke punkter. Stortinget vedtok blant annet at regjeringen klargjør hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer, og trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte på at 15 prosent av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025. Stortinget vedtok videre et mål om vern av 10 prosent av skogen i Norge. Stortinget vedtok også at regjeringen utarbeider kvalitetsnormer for myr og for villrein, og vurdere det for økosystemer, utarbeide en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfugler, samt at arbeidet med økologisk grunnkart skal styrkes. Stortinget ba videre regjeringen om å ta i bruk virkemidlene prioriterte arter og utvalgte naturtyper for å stanse tapet av natur mangfold. Stortinget vedtok dessuten å videreutvikle dagens ordning med utvalgte kulturlandskap i jordbruket og å øke antall områder frem mot 2020.

Natur mangfoldmeldingen og Stortingets vedtak knyttet til den, er Norges nasjonale handlingsplan for å nå de internasjonale målene under FN-konvensjonen om biologisk mangfold vedtatt i Aichi i 2010. Oppfølgingen av meldingen er det viktigste tiltaket for å ivareta norsk natur og hindre tap av arts mangfold. Dette fremheves også i Granavolden-plattformen, der det står at regjeringen vil "arbeide for å nå ambisjonene i Aichi-målene, og følge opp natur mangfoldmeldingen i tråd med Stortingets innstilling".

Regjeringen er i full gang med å følge opp natur mangfoldmeldingen. Jeg vil gi en kort redegjørelse for noen av hovedgrepene i denne oppfølgingen.

Regjeringen i gang med å gjennomføre et stort kunnskapsløft for norsk natur. Det arbeides med å etablere et økologisk grunnkart for Norge. Det økologiske grunnkartet er ikke ett kartlag, men en samling kartdata med blant annet stedfestet informasjon om naturtyper, arter og landskapstyper. Det økologiske grunnkartet skal lanseres i løpet av 2020 og vil da styrke kunnskapsgrunnlag bl.a. for kommuner og andre myndigheter når store og små tiltak som berører naturen skal planlegges og realiseres.

Vi er også i gang med å styrke kunnskapsgrunnlaget for å vurdere tilstanden i økosystemene. Basert på tilstandsvurderingen vil vi fastsette forvaltningsmål for økologisk tilstand for de ulike økosystemene, og innret-

te forvaltningen for å nå disse målene. Granavolden-plattformen går et steg videre, og sier at det skal utvikles konsepter for helhetlige forvaltningsplaner. Slike konsepter for eventuelle forvaltningsplaner utreder regjeringen nå.

Regjeringen har igangsatt en rekke tiltak for å ta vare på truede arter. Nær halvparten av alle truede arter og mange truede naturtyper finnes i skog. Med et treffsikkert skogvern kan vi sikre viktige leveområder for et stort antall av de over 1100 truede artene i skog, og sikre et representativt vern av norsk skogs natur. Skogvern kan da være mer effektivt enn en rekke ulike tiltak rettet mot truede enkeltarter i skog. Siden 2013 har det borgerlige flertallet mer enn doblet satsingen på skogvern sammenlignet med forrige regjering, og skogvernbevilgningene har de siste årene vært godt over 400 millioner kroner årlig.

Det forberedende arbeidet med supplerende vern i andre naturtyper enn skog er i gang. Vi har vernet cirka 17 % av Fastlands-Norge, men disse verneområdene er ikke representative for alle naturtyper. De ivaretar heller ikke truet natur i tilstrekkelig grad. Miljødirektoratet har identifisert 275 områder på til sammen 584 kvadratkilometer som kan dekke viktige mangler i dagens verneområder. Jeg vil sammen med andre berørte departementer ta stilling til hvilket nasjonalt omfang det supplerende vernet bør ha, og hvor det skal igangsettes konkrete verneplanprosesser.

Mange truede arter lever i kulturlandskapet. Miljødirektoratet gir tilskudd til viktige tiltak som skjøtsel og beiting i artsrike områder og bekjempelse av fremmede arter. Slike tilskudd ses i sammenheng med jordbrukssektorens miljøprogram, som bl.a. bidrar til å ta vare på slåtteeenger, kystlynghei og andre artsrike naturtyper. Antall områder som inngår i ordningen "Utvalgte kulturlandskap i jordbruket" er doblet fra 22 områder i 2016 til 46 fram mot 2020, bl.a. for å ta vare på helhetlige kulturlandskap med et stort natur mangfold. Ordningen er et spleiselag mellom miljø- og landbruksmyndighetene.

Regjeringens strategi fra 2018 for levedyktige bestander av villbier og andre pollinerende insekter (nasjonal pollinatorstrategi) skal følges opp med konkrete tiltak. Vi er godt i gang med både kunnskapsinnhenting og en rekke konkrete tiltak. Miljødirektoratet utarbeider nå en tiltaksplan i samarbeid med berørte sektorer. Den skal være ferdig i løpet av 2019. Miljødirektoratet har en egen tilskuddsordning for tiltak for ville, pollinerende insekter på 3 mill. kroner. Fra i år gis det tilskudd til såing av blomsterstriper for pollinatorer i dyrket mark gjennom jordbrukets Regionale Miljøprogram.

Regjeringen viderefører arbeidet med restaurering av myr og annen våtmark, som et klima- og natur mangfoldtiltak. Arbeidet har pågått siden 2015. Gamle grøfter er lukket i en rekke restaureringsprosjekter i myr og an-

nen våtmark. Regjeringens forslag om å innføre forbud mot nydyrking av myr er nå vedtatt av Stortinget og oppfølgingen er i gang. Gjennom vannforvaltningsplanene gjøres det et omfattende arbeid for restaurering av vassdrag. Andre typer restaurering er kalking av forsurede vassdrag og bekjempelse av lakseparasitten Gyrodactylus salaris. Regjeringen vil i 2020 legge fram en helhetlig plan for Oslofjorden med mål om at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, i tråd med anmodningsvedtak nr. 575 (2017-2019).

Vi jobber med å styrke veiledning og kompetanseoppbygging om klima og miljø i kommunene. Med støtte fra Miljødirektoratet, har ti kommuner gjennomført et pilotprosjekt med kommunedelplaner for naturmangfold. Gjennom et rundskriv utgitt av Klima- og miljødepartementet i 2016, er det klargjort hva som er nasjonale og vesentlig regionale klima- og miljøinteresser som kan gi grunnlag for innsigelse. De nye nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for 2019-2023, vedtatt ved kongelig resolusjon 14. mai 2019, er tydelige på vektlegging av klima- og miljøhensyn i arealplanleggingen.

Forslag til en "tiltaksplan mot fremmede skadelige arter", som vil legges fram av Miljødirektoratet før sommeren, vil innebære en sterkere innsats mot fremmede arter. Planen er utarbeidet i samarbeid med andre direktorater. Koordinerte tiltak fra myndighetene er viktig for å bekjempe fremmede arter.

Miljødirektoratet, i samråd med andre direktoratet, har på slutten av fjoråret oversendt forslag til tiltak knyttet til en rekke sterkt og kritisk truede arter og truede naturtyper. Forslagene består av en rekke virkemidler, enten alene eller i sammenheng, bl.a. kunnskapsinnhenting, bruk av tilskuddsordninger, virkemidlene utvalgt naturtype og prioritert art, veiledning i ulike sektorer, samt skogvern og annet vern. Departementet jobber nå med å følge opp forslagene.

